

מפתח תשובות ומדריך למורה

איך להשתמש בערכה: מדגימים את דף האסטרטגיות בקול רם על טקסט אחד ("חשיבה בקול"), ותולים אותו בכיתה. ליד כל שאלה מסומן המפלס שלה, ובמפתח מופיעה גם האסטרטגיה שהשאלה מתרגלת. הטקסטים נכתבו במיוחד לערכה; העובדות בטקסטים המידעיים נבדקו מול המקורות המופיעים כאן. בשאלות פתוחות התשובות הן דוגמה, וכל תשובה מנומקת ומבוססת על הטקסט מתקבלת.

טקסט 1 · למה מתבגרים לא נרדמים מוקדם? (טקסט מידעי עם טבלה)

#	מפלס	אסטרטגיה	תשובה / מה מצפים לראות
1	בתוך הטקסט	איתור מידע	לאותת לגוף שהגיע הזמן לישון
2	בתוך הטקסט	קריאת טבלה	ילד בן 10: 9-12 שעות. נערה בת 15: 8-10 שעות.
3	בין השורות	קריאת טבלה והסקה	נועה צריכה 8-10 שעות. 6:30 פחות 10 שעות = 20:30; 6:30 פחות 8 שעות = 22:30. כדאי שתירדם בין 20:30 ל-22:30.
4	בין השורות	חיבור בין משפטים	הפער בין שעת ההירדמות המאוחרת לשעת הקימה קבועה גורם למחסור בשינה
5	בין השורות	השוואה	הורים: המתבגרים בוחרים לא ללכת לישון (עניין של רצון והרגלים). המחקר: שינוי ביולוגי בשעון הפנימי. ההבדל: לפי ההסבר הראשון האחריות היא בחירה של המתבגר; לפי השני מדובר בתהליך בגוף, שאינו תלוי ברצון בלבד.
6	איך כתוב	מילות קישור	תוצאה
7	איך כתוב	מאזכרים	"שלו" = של השעון הביולוגי. הכותב השתמש במאזכר כדי להימנע מחזרה מסורבלת ולקשר בין המשפטים (לכידות).
8	איך כתוב	מבנה הטקסט	טבלה מרכזת נתונים במקום אחד, מאפשרת השוואה מהירה בין גילים ואיתור מהיר של מספר.
9	מעבר לשורות	יישום	תשובה אישית. דוגמה: להרחיק מסכים שעה לפני השינה, כי האור מעכב את הפרשת המלטונין; לשמור על שעת קימה קבועה גם בסוף השבוע. יש להפנות למידע מהטקסט בכל נימוק.
10	מעבר לשורות	עמדה מנומקת	תשובה אישית. בעד: מתאים לשעון הביולוגי, יותר שעות שינה וריכוז. נגד: יום הלימודים יסתיים מאוחר, קושי להורים העובדים, פחות זמן לחוגים. נדרשת עמדה מנומקת.

רעיונות לשיעור

- לפני הקריאה: סקר זריז בכיתה, "באיזו שעה נרדמתם אתמול?", ושרטוט התוצאות על הלוח.
- אחרי הקריאה: כל תלמיד מחשב בעזרת הטבלה את שעת ההירדמות המומלצת לו, ומנסח "התחייבות שינה" לשבוע.
- דיון: הסבר ביולוגי מול הסבר של בחירה. האם הבנה של הסיבה משנה את האחריות?

מקורות לעובדות בטקסט

- AASM, המלצות שינה לילדים ולמתבגרים (Paruthi ואחרים, 2016)
<https://aasm.org/resources/pdf/pediatricsleepdurationconsensus.pdf>
- AASM ו-SRS: שבע שעות ויותר למבוגרים (2015)
<https://aasm.org/seven-or-more-hours-of-sleep-per-night-a-health-necessity-for-adults/>
- AAP: עיכוב של שעה עד שלוש שעות בהפרשת המלטונין בגיל ההתבגרות
<https://publications.aap.org/journal-blogs/blog/20413/The-Jet-Lag-of-Adolescence>
- אור מסכים ומלטונין (KidsHealth)
<https://kidshealth.org/en/teens/blue-light.html>
- חוק SB 328 בקליפורניה: תיכון לא לפני 8:30
<https://legiscan.com/CA/text/SB328/id/2056979>

טקסט 2 · התחנה של סבא (טקסט סיפורי)

#	מפלס	אסטרטגיה	תשובה / מה מצפים לראות
1	 בתוך הטקסט	איתור מידע	המשיכה לעבודה
2	 בתוך הטקסט	איתור מידע	הוא לא כעס, הניח את ידו על ידה וסובב איתה לאט עד שנשמעה מוזיקה. הוא אמר: "צריך סבלנות. התחנה תמיד שם. רק צריך למצוא אותה."
3	 בין השורות	הסקה מרמזים	הוא לא זיהה את נעמה
4	 בין השורות	השוואה ושינוי בדמות	בהתחלה היא סופרת את המדרגות ומאטה: חוסר רצון, חשש ועצב מהמפגש. בסוף היא רצה ולא סופרת: שמחה, הקלה ותחושה שמצאה דרך להתחבר לסבא.
5	 בין השורות	פירוש דימוי	השם מוכר לו במעורפל, כמו טעם רחוק, אבל הוא אינו מצליח לשחזר אותו לגמרי. הזיכרון שלו נחלש.
6	 בין השורות	משמעות סמלית	לכך שהזיכרונות והקשר עם סבא עדיין קיימים, וצריך סבלנות כדי להגיע אליהם
7	 איך כתוב	מבנה וחזרה	בפעם הראשונה סבא מלמד ילדה בת שש איך מכוונים רדיו (משמעות מילולית). בפעם השנייה הוא נאמר אחרי שסבא נזכר בשיר, ומשמעותו גם על סבא עצמו: מה שבתוכו עדיין קיים. החזרה יוצרת מבנה מעגלי ומדגישה שמהשווה מסבא נשאר.
8	 איך כתוב	לשון ציורית	ביטוי ציורי שמביע תסכול ובדידות
9	 מעבר לשורות	חיבור אישי	תשובה אישית; יש לחבר בין הסיפור לחוויה אישית ולנמק.
10	 מעבר לשורות	סיכום רעיון	תשובה אישית מנומקת, למשל "מכוונים יחד" או "סבלנות".

רעיונות לשיעור

- לפני הקריאה: הצגת חפץ ישן (רדיו, שעון, תקליט) ושאלה: "איזה זיכרון חפץ יכול לשמור?"
- בזמן הקריאה: עצירה אחרי פסקה 4 וכתובת השערה: "מה נעמה תעשה עכשיו?"
- אחרי הקריאה: תרשים "לפני ואחרי" לרגשות של נעמה, עם ציטוט מוכיח לכל רגש.

טקסט 3 · מים מן הים (טקסט מידעי עם תרשים)

#	מפלס	אסטרטגיה	תשובה / מה מצפים לראות
1	 בתוך הטקסט	פענוח מילה בעזרת השורש	הרחקת המלחים מן המים
2	 בתוך הטקסט	איתור מידע	באשקלון, בשנת 2005.
3	 בתוך הטקסט	קריאת תרשים	משאבות מעלות את הלחץ שלהם
4	 בין השורות	קריאת תרשים	חץ אחד: מים מותפלים, שמקבלים סידן ומוזרמים לרשת המים. חץ שני: תרכיז, זרם מלוח במיוחד, שמוחזר לים.
5	 בין השורות	סיבה ותוצאה	הסינון מרחיק חול, אצות וחלקיקים. בלעדיו הם היו סותמים את הממברנות, והתהליך היה נפגע.
6	 בין השורות	הסקה מהשוואה	כי בעזרת לחץ המים נעים בכיוון ההפוך לכיוון הטבעי, מן הצד המלוח אל הצד המלוח פחות
7	 איך כתוב	מבנה: תהליך	תחילה; אחר כך; בשלב השלישי; בשלב האחרון (אפשר גם: מן הממברנות יוצאים).
8	 איך כתוב	מילות קישור	ויתור
9	 איך כתוב	מאזכרים	למים המותפלים (אחרי הוספת הסידן).
10	 מעבר לשורות	עמדה מנומקת	תשובה אישית. בעד: אספקת מים גם בשנים שחונות, אוכלוסייה גדלה. נגד או הסתייגות: צריכת אנרגיה, פגיעה אפשרית בבעלי חיים ימיים. נדרשת עמדה ונימוקים.

רעיונות לשיעור

- ניסוי קצר: מים מלוחים בצלחת שקופה בשמש. מה נשאר כשהמים מתאדים? (שיטה אחרת להתפלה, לשם השוואה).
- אחרי הקריאה: התלמידים מכסים את הכיתובים בתרשים ומסבירים לכן הזוג כל שלב במילים שלהם.
- חיבור לגיאוגרפיה: איתור מתקני ההתפלה על מפת החוף ודיון: למה דווקא שם?

מקורות לעובדות בטקסט

- רשות המים: התפלה (אוסמוזה הפוכה, השבת אנרגיה)
<https://www.gov.il/he/pages/desalination-main>
- רשות המים: מתקני התפלה בישראל
<https://www.gov.il/he/pages/desalination-structures>
- ויקיפדיה: התפלה בישראל (אשקלון, 2005)
https://he.wikipedia.org/wiki/התפלה_בישראל
- מרכז טאוב 2025: כ-60% ממי השתייה מותפלים
<https://www.taubcenter.org.il/research/snr-2025-environment/>
- משרד הבריאות: סידן ומגנזיום במי שתייה (הוספת סידן למים מותפלים)
<https://www.gov.il/he/pages/magnesium-calcium-drinking-water-supply-systems-survey-2023>

טקסט 4 · מכתב לראש העירייה: תנו לנו מקום (טקסט טיעוני: מכתב)

#	מפלס	אסטרטגיה	תשובה / מה מצפים לראות
1	בתוך הטקסט	איתור הטענה	להקצות את המגרש הריק למתחם פנאי לבני נוער
2	בתוך הטקסט	איתור נימוקים	1. לבני הנוער אין לאן ללכת בערבים. 2. המתחם יעודד פעילות גופנית. 3. המתחם ישרת את כל השכונה.
3	איך כתוב	מבנה הטיעון	טענה: המגרש צריך להיות מתחם פנאי לנוער. נימוקים: אין לאן ללכת; פעילות גופנית; משרת את כל השכונה. טענת נגד: יש מחסור בחניה. הפרכה: חניון המרכז המסחרי ריק בערבים; חניון אפשר לבנות במקום אחר, שטח פתוח לא יחזור. סיום: הזמנה לפגישה והצעה להתנדב.
4	בין השורות	מטרת הכותב	כדי להראות שהוא מכיר את הצד השני ולהפריך אותו, וכך לחזק את אמינותו
5	בין השורות	אמצעי שכנוע	להציג את בני הנוער כאחראים ותורמים ולא רק כדורשים; ליצור רושם חיובי ולהגדיל את הסיכוי שהבקשה תתקבל.
6	איך כתוב	מילות קישור	ניגוד
7	איך כתוב	מאזכרים	לבעיית המחסור בחניה בשכונה.
8	איך כתוב	משלב	משלב תקני ורשמי, המתאים לפנייה לבעלת תפקיד
9	מעבר לשורות	הערכת טיעון	תשובה אישית מנומקת, המתייחסת לנימוקים מן המכתב.
10	מעבר לשורות	כתיבה	תשובה אישית: פתיחה ונעילה מקובלות, התייחסות לבקשה ולנימוקים, משלב רשמי.

רעיונות לשיעור

- לפני הקריאה: הצבעה בכיתה, "חניון או מגרש?", ותיעוד העמדות על הלוח.
- בזמן הקריאה: צביעת המכתב בשלושה צבעים: טענה, נימוקים, טענת נגד והפרכה.
- משימת המשך: כתיבת מכתב נגדי מטעם תושב שזקוק לחניה, עם הפרכה לנימוקים של עומר.

טקסט 5 · שני מבטים על עץ אחד (זוג טקסטים להשוואה)

#	מפלס	אסטרטגיה	תשובה / מה מצפים לראות
1	בתוך הטקסט	איתור מידע	בעיצומו של החורף, לפני שצצים העלים
2	בתוך הטקסט	איתור והשוואה	לפני: עץ אפור; ענפים יבשים כמו אצבעות של מכשפה; שקית ניילון תקועה; קירח ושקט. בזמן: כל ענף מכוסה פרחים לבנים; משהו ורוד מציץ; דבורה מזמזמת.
3	בין השורות	השוואה בטבלה	טקסט א: מידעי (ערך אנציקלופדי); מטרה: למסור מידע; גוף שלישי; עובדות; משלב תקני ועיוני. טקסט ב: יומן אישי; מטרה: לבטא חוויה ורגש; גוף ראשון; רגשות ורשמים; משלב אישי, חלקו דיבורי.
4	בין השורות	הסקה ופרשנות	שהכותבת רואה בעץ דוגמה למי שמתכונן בשקט וממשיך גם כשאינו מאמין בו
5	בין השורות	משמעות סמלית	כן. בטקסט ב העץ מסמל תקווה והתחדשות, וגם את מי שמתכונן בשקט ומפתיע. הכותבת לומדת ממנו לעצור ולשים לב.
6	איך כתוב	לשון ציורית ומשלב	דימוי (השוואה בעזרת "כמו"). הוא יוצר תמונה חיה ומעורר תחושה של כיעור ואיום לפני הפריחה. בטקסט מידעי הלשון עניינית ומדויקת, ומטרתה למסור עובדות ולא לעורר רגש.
7	איך כתוב	שורש ומשמעות	על שתי מילים מאותו שורש: "שָׁקַד" (העץ) ו"שָׁקַד" (ער, מזדרז)
8	איך כתוב	משלב	"והיום הוא פשוט התפוצץ. אין לי מילה אחרת."
9	מעבר לשורות	הערכה	טקסט א: למי שרוצה מידע מדויק, למשל לעבודה או למבחן. טקסט ב: למי שרוצה חוויה, השראה או התבוננות. נדרש נימוק.
10	מעבר לשורות	כתיבה ממצגת	פסקה שמתחילה ברעיון משותף (השקד פורח בעיצומו של החורף), משלבת עובדה מטקסט א ורגש מטקסט ב, ומשתמשת במילות קישור כמו "לעומת זאת", "ואילו", "נוסף על כך", "לכן".

רעיונות לשיעור

- לפני הקריאה: תמונה של שקד פורח על הלוח, ושאלה: "איך הייתם מתארים אותה בשביל אנציקלופדיה, ואיך בשביל יומן?"
- עבודה בזוגות: כל תלמיד קורא טקסט אחד ומציג לבן הזוג "מה למדתי" ו"מה הרגשתי".
- משימה מסכמת: כתיבת טקסט שלישי על אותו עץ בסוגה אחרת (מודעה, שיר קצר או הודעה לחבר).

מקורות לעובדות בטקסט

- האקדמיה ללשון העברית: שקד, שקדן
- ירמיהו פרק א, פסוקים יא-יב
- קק"ל: השקד
- פריחה לפני הבלוב (אתר צמח השדה)

<https://hebrew-academy.org.il/שקד/>

<https://www.mgketer.org/tanach/13/1/11>

<https://www.kkl.org.il/>

https://www.inature.info/wiki/שקד_מצוי

